

rede retssager. Disse rummer så til gengæld også de allerværste tilfælde. Når der ikke høres noget ufordelagtigt om en godsejer, er der en vis sandsynlighed for, mener forfatteren, at han ikke har været værre, end man fandt rimeligt. Men opfattelsen af, hvad der var rimeligt, har rakt vidt.

Bogen, der på en vis måde falder i tråd med Hugo Matthiessens studier over enkeltfænomener i tidligere tiders samfundsliv, fortjener både for sit emne og for dets behandling mange læsere, og den vil give fortrinlige oplæg for adskillige lokalhistorikere.

Finn H. Lauridsen.

Sven Houmøller (udg.): Excellencen Otto Ditlev Rosenørn-Lehns optegnelser. (Privattryk, Fagskolen for Boghåndværk, 1960). 75 s.

Uden på nogen måde indholdsmæssigt at indeholde væsentlige bidrag til Danmarks historie er Otto Rosenørn-Lehns optegnelser kultur- og personalhistorisk set ingenlunde betydningsløse. Optegnelserne er af den Rosenørn-Lehn, som bortset fra en kort afbrydelse var udenrigsminister 1870-1892. De er nedskrevet i 1863 og har hidtil ligget utrykt i det store arkiv på Oreby. Emnet er en skildring af personerne i moderens slægt og omgangskreds i 19. århundredes første fjerdedel. Rosenørn-Lehn skriver let og elegant, men uden særlig farve; optegnelserne giver dog en række fortræffelige glimt af livet og synspunkterne hos dansk godsejeradel i et tidsrum, hvor den ellers ikke har tiltrukket historikernes opmærksomhed. Af Rosenørn-Lehn selv giver optegnelserne naturligvis også et indtryk, som i øvrigt svarer ganske til det almindeligt antagne. — I henseende til udstyr svarer bogen nøje til den høje standard, man må kræve, når »trykkeriet« tages i betragtning.

Vagn Dybdahl.

Statsrådets forhandlinger 1848-1863. IV. bind. 28. januar 1852-19. april 1853. Udgivet af Rigsarkivet. (Munksgaard, 1960). 709 s.

Det fortjener anerkendelse, at overarkivar, dr. Harald Jørgensen kan holde tempoet ved Rigsarkivets udgivelse af statsrådsprotokollerne. Originalerne er ganske vist ikke særlig vanskelige at have med at gøre, skrevet som de er med skriverhånd, så de frembyder næppe store udgivelsetekniske problemer, men de omfattende registre i hvert bind og bindenes omfang må alligevel give respekt for den præcision, hvormed de udkommer.

Det nu foreliggende 4. bind omfatter gehejmestatsrådets forhandlinger gennem godt et år, fra 28. januar 1852 til 19. april 1853. Det dækker med andre ord C. A. Bluhmes første ministerium.

H. P. Clausen.

Knud Banning: Forsamlinger og mormoner. (Kirkehistoriske studier, 11. række, nr. 8, Gad, 1960). 302 s.

Den 16. juni 1954 udsendte den nyudnævnte biskop over Sjællands Stift, H. L. Martensen, et cirkulære til samtlige provster i stiftet. I cirkulæret anmodede han provsterne om at indsende indberetninger om, hvorvidt der i de enkelte provstier havde »vist sig spor af mormonismen eller andet sektvæsen«, og om der havde »vist sig ytringer af opvækkelse i forening med gudelige forsamlinger«; i bekræftende fald ønskede bispen nærmere oplysninger. Provsterne lod forespørgslen gå videre til de enkelte præster, som derefter i de følgende måneder indsendte deres oplysninger, der i reglen med provstens indberetning gik videre til bispen, i hvis embedsarkiv de er bevarede. Fra de fleste sogne er beretningerne til stede, og det er dem, dr. theol. Knud Banning her har udgivet.

Udgiveren opridser i en indledning mormonproblemet, som det kendtes på Sjælland omkring 1850, ligesom han i det hele indrammer beretningerne i deres historiske situation. Indledningen er meget instruktiv, omend jævnligt ret upræcis, også når det gælder de små ting (f.eks. s. 11 »et herværende baptistsamfund« – hvor?; s. 12 omtales Monrads spørgsmål til provsterne om mormonismen, hvorefter det hedder, at det er påfaldende, at svarene ikke siger noget om en gudelig forsamlingsbevægelse). Forfatteren synes også at have et ejendommeligt syn på almuens opfattelse af religiøse forhold, når han efter omtalen af vidnesbyrd fra »en kone« og fra »en soldat i Helsingør«, der ikke kunne se noget ukristeligt i mormonismen skriver: »Sådanne udtalelser bekræfter, at mormonerne har forsøgt at udgive deres lære for den sandt kristelige (mon de ikke også mente, at den var det?), og at de undertiden har haft held med sig«. Det vil da vist være for meget forlangt, at alle tilhængere af mormonismen skulle have noget klart indtryk af principielle forskelle mellem lutherdom, mormonisme, baptisme, gudelige forsamlinger m. m. – end-sige have opfattet det ene som kristeligt og det andet som ukristeligt.

Beretningerne fra de enkelte præster er naturligt meget forskellige i anlæg. De bringes i helhed, medmindre de går ud på, at der ikke findes mormoner eller gudelige forsamlinger i sognet. I en række andre tilfælde kunne de for mormonismens skyld også godt have tålt en beskæring, men det er rigtigt, som udgiveren påpeger, at beretningerne i det hele giver et godt indtryk af den sjællandske gejstlighed og navnlig af dens syn på præsternes opgaver og arbejde. I det hele har udgaven derved en værdi, der ikke vil gøre den overflødig, selv når forfatterens bebudede værk om vækkelserne på Sjælland udkommer.

Vagn Dybdahl.

Ole Bus Henriksen og Anders Ølgaard: Danmarks udenrigshandel 1874-1958 (Gad, 1960). 133 s.

Som bind 2 i »Studier fra Københavns Universitets Økonomiske Institut« er udsendt den lille, men meget indholdsrige bog. Formålet har ikke været at levere en behandling af udenrigshandelens udvikling og karakter i perioden 1874-1958, men derimod at orientere i den officielle statistiks labyrint, når det gælder dette problem, og, hvad der er det væsentlige, at give et sammendrag af denne, bragt i en fælles ramme, så vidt dette har kunnet lade sig gøre. Nye resultater og oplysninger er der således kun få af, men enhver, der har arbejdet med handelsstatistikken, vil forstå, både hvor omfattende arbejdet har været, og hvor nyttigt det er. Mange efterregninger og omberegninger, man hidtil har skullet udføre, når man blot skulle betragte et noget længere tidsrum, er her foretaget af forfatterne. Ud fra alle de synspunkter, man kan rådspørge statistikken, vil denne oversigt naturligvis ikke tilfredsstille, men i mange tilfælde vil den gøre det, og i alle vil den være det nyttige udgangspunkt. Et påskønnelsesværdigt arbejde.

Vagn Dybdahl.

Henrik Cavling som krigskorrespondent. Artikler og breve fra den græsk-tyrsk krig 1897. Ved Tage Kaarsted. (Udgivet af Institut for Presseforskning og Samtidshistorie, Universitetsforlaget i Århus, 1960). 181 s.

Det er formentlig med velberåd hu, at udgiveren og Instituttet har valgt en ret ukendt episode til at illustrere Henrik Cavlings journalistiske færdigheder. Man distraheres ikke af emnets vigtighed, men så meget desto mere får man lejlighed til at fæstne sig ved den særegne cavlingske re-